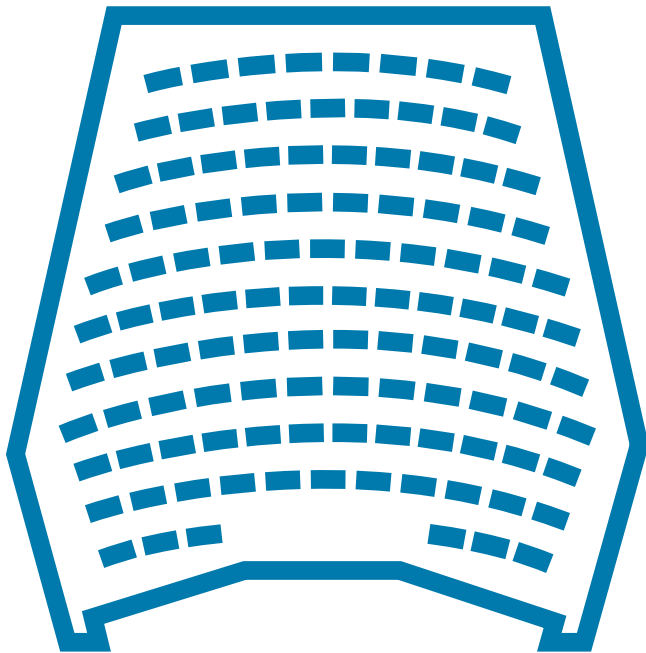


# 2007-2008 BLAUWEZAAL

**DO 28 FEBRUARI 2008**

**Akademie für Alte Musik Berlin**

**& Collegium Vocale Gent** olv. **Marcus Creed**



**deSingel**

Internationale Kunstcampus

# 2007-2008

## Hoogdagen

wo 19 december 2007

AKADEMIE FÜR ALTE MUSIK BERLIN & RIAS KAMMERCHOR  
OLV. HANS-CHRISTOPH RADEMANN

wo 13 februari 2008

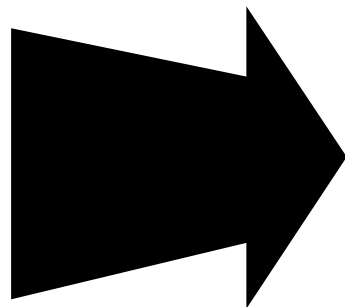
KOOR & ORKEST VAN DE NEDERLANDSE BACHVERENIGING  
OLV. JOS VAN VELDHOVEN

**do 28 februari 2008**

**AKADEMIE FÜR ALTE MUSIK BERLIN  
& COLLEGIUM VOCALE GENT OLV. MARCUS CREED**

do 8 mei 2008

KOOR & ORKEST COLLEGIUM VOCALE GENT  
OLV. PHILIPPE HERREWEGHE



# Hoogdagen

## **AKADEMIE FÜR ALTE MUSIK BERLIN & COLLEGIUM VOCALE GENT**

**MARCUS CREED** muzikale leiding

**HANS JÖRG MAMMEL** tenor - evangelist

**SEBASTIAN NOACK** bas - Jesus

**BRIGITTE GELLER** sopraan - Tochter Zion

**CHRISTINE LANDSHAMER** sopraan - Gläubige Seele, 1. Magd, Maria

**JAMES GILCHRIST** tenor - Petrus, Gläubige Seele

## **GEORG FRIEDRICH HÄNDEL (1685-1759)**

### **Brockes Passion, HWV48**



gelieve uw GSM uit te schakelen



De inleidingen kan u achteraf beluisteren via **www.desingel.be**  
Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze.

REAGEER  
& WIN

Op **www.desingel.be** kan u uw visie, opinie, commentaar, appreciatie, ... betreffende het programma van deSingel met andere toeschouwers delen. Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze. Neemt u deel aan dit forum, dan maakt u meteen kans om tickets te winnen.



Bij elk concert worden cd's te koop aangeboden door 't KLaverVIER, Kasteeldreef 6, Schilde, 03 384 29 70 > [www.tklavervier.be](http://www.tklavervier.be)



### **foyer deSingel**

enkel open bij avondvoorstellingen in rode en/of blauwe zaal  
open vanaf 18.40 uur

kleine koude of warme gerechten te bestellen vóór 19.20 uur  
broodjes tot net vóór aanvang van de voorstellingen en tijdens pauzes

Hotel Ramada Plaza Antwerp (Desguinlei 94, achterzijde torengedouw ING)

> Restaurant HUGO's at Ramada Plaza Antwerp

open van 18.30 tot 22.30 uur

> Gozo-bar

open van 10 uur tot 1 uur, uitgebreide snacks tot 23 uur

deSingelaanbod: tweede drankje gratis bij afgifte van uw toegangsticket

inleiding door **Jan Devlieger, 19.15 uur, foyer**

begin **20.00 uur**

pauze **omstreeks 20.50 uur**

einde **omstreeks 22.10 uur**

teksten programmaboekje **Jan Devlieger**

coördinatie programmaboekje **deSingel**



Georg Friedrich Händel. Schilderij van Thomas Hudson, 1756 © National Portrait Gallery, Londen

# HÄNDELS BROCKES PASSION

In 1712 verscheen te Hamburg het passielibretto 'Der für die Sünden der Welt gemarterte und sterbende Jesus' van Barthold Heinrich Brockes. Deze parafrase op het passieverhaal, balancerend tussen orthodoxe leer en piëtisme, was onmiddellijk een groot succes. Naast Händel schreven heel wat componisten muziek op deze tekst. Alvorens dieper in te gaan op de ontstaansgeschiedenis van Händels 'Brockes Passion', is het belangrijk om de evolutie van de lutherse historia-passie tot het passie-oratorium, dat in de vrije handelsstad Hamburg een uitstekende voedingsbodem vond, te schetsen.

## Oratorium-passie en passie-oratorium

Op het einde van de zeventiende eeuw ontstond, vanuit de lutherse historia-passie en met de opkomst van de stille concertato, een nieuwe soort passie die vormelijk sterk leek op het oratorium en daarom oratorium-passie wordt genoemd. Er werd, net als in het oratorium, gebruik gemaakt van recitatieven, aria's, ensembles, koren en instrumentale stukken. Belangrijk is de toevoeging van meditatieve teksten naast de evangelische. Deze structuur leent zich bijzonder goed voor een dramatische invulling. Met 'Die Sieben Wortte unsers lieben Erlösers', SWV478 liep Heinrich Schütz (1585- 1672) reeds vooruit op deze oratorium-passie. Ontleende teksten uit het lied 'Da Jesus an dem Kreuze stund' vinden we terug bij de inleiding (Introitus) en het slot van dit werk (Conclusio). De Bijbelse tekst is echter een compilatie (Summa Passionis) uit de vier evangeliën, in plaats van een ontleening aan een bepaalde evangelist. In tegenstelling tot de eerder sobere passies van Schütz zijn de latere oratorium-passies van met name Bach en Telemann, groots opgezette werken met een complete orkestbegeleiding, bestaande uit recitatieven (evangelie), koorgedeeltes (turbae, het volk), aria's (beschouwingen op toegevoegde teksten), koralen (psalm- en liedteksten) en vaak monumentale openings- en slotkoren. De 'Johannes'- en 'Mattäus Passion', BWV245 en 244 van J.S. Bach gelden in dit genre (en algemeen) als absolute meesterwerken.

In tegenstelling tot de oratorium-passie, in wezen nog een echte passie, waarbij steeds een originele tekst bewaard bleef naast toegevoegde poëtische bespiegelingen, is het passie-oratorium daarentegen een oratorium waarbij de Bijbeltekst vervangen wordt door een nieuwe tekst in versvorm, waarbij het lijden van Christus als onderwerp fungeert. Hierdoor was de band met de liturgie losser en sloot het genre, nog meer dan het passie-oratorium, aan bij de opera. De rijke handelsstad Hamburg, waar ook voor het eerst een Duitse opera met volkse inslag bloeide, was de ideale voedingsbodem voor het passie-oratorium. 'Der blutige und sterbende Jesus', een lyrische meditatie over het lijdensverhaal, van de dichter Christian Friedrich

Hunold (1681-1721) werd op muziek gezet door Reinhard Keiser (1674-1739). In 1704 werd dit oratorium voor het eerst uitgevoerd in de Dom te Hamburg. Wegens de sterke verwantschap met de opera stuitte dit werk op heel wat tegenkanting van het stads- en kerkbestuur. De tekst van een passie-oratorium, een parafrase op het passieverhaal, ontwikkelde zich vanuit het piëtisme, een richting binnen het protestantisme vanaf het einde van de zeventiende eeuw. Niet het verkondigen van de orthodoxe leer, maar de persoonlijke geloofsbeleving kwam centraal te staan. Het lijdensverhaal werd herschreven en aangepast aan de individuele noden en toenmalige smaak. Het beroemdste passielibretto is ontgetwijfeld 'Der für die Sünden der Welt gemarterte und sterbende Jesus' van Barthold Heinrich Brockes.

### **Een passieverhaal naar Brockes**

Barthold Heinrich Brockes (1680-1747), geboren en getogen in de Hanzestad Hamburg als zoon van de zakenman Barthold Brockes, was een veelzijdig en erudiet man. Hij studeerde rechten aan de universiteit van Halle en bekwaamde zich ook in paardrijden, schermen, dansen, beeldende kunst en muziek. Hij vervolmaakte zich op een Europese tour (1703-4): studeerde beeldende kunst in Neurenberg, Italiaans in Venetië, archeologie in Rome en plantkunde in Lausanne. In plaats van zijn rechtenstudies in praktijk te brengen legde hij zich toe op het verzamelen van kunst, muziek (ook het organiseren van concerten), literatuur en het verblijven in goed gezelschap. Zijn openlijke speurtocht naar een rijke bruid resulteerde in zijn huwelijk met Anna Ilse Lehman in 1712 - zij kregen samen twaalf kinderen. In 1720 werd hij raadslid van Hamburg en bleef tot het einde van zijn leven betrokken bij gouvernementele aangelegenheden. Toen Brockes in 1712 zijn passielibretto publiceerde, kende dit werk grote bijval en werd het in de volgende jaren maar liefst vijf keer herdrukt. Het was blijkbaar zo populair dat naast Händel, ettelijke componisten er muziek hebben op geschreven: Reinhard Keiser (1712), Georg Philipp Telemann (1716), Johann Mattheson (1718), Johann Friederich Fasch (1723), Gottfried Heinrich Stölzel (1725) en anderen. Ook Johann Sebastian Bach maakte gebruik van de 'Brockes Passion' en verwerkte fragmenten in zijn 'Johannes Passion' (het kerkbestuur van Leipzig liet geen afwijkingen toe in een Bijbels verhaal waardoor hij deze tekst niet integraal kon gebruiken). Bij de kerkelijke instanties van Hamburg heerste toch ook wat wreveld bij de piëtistische ontboezemingen rond het passieverhaal, zodat de eerste opvoering van Keiser plaatsvond ten huize van Brockes. De versie van Mattheson vond zijn weg naar de Dom van Hamburg in 1718.

### **Vragen bij het ontstaan van Händels 'Brockes Passion'**

Waar en wanneer precies Händel zijn 'Brockes Passion' componeerde is niet met zekerheid te zeggen. Waarom Händel zich de moeite getroostte, om een dergelijk grootschalig werk te componeren in het Duits, terwijl hij op dat moment grote successen oogstte op Britse bodem, blijft een open vraag. Bij deze toch een poging om op bovenstaande vragen een plausibel antwoord te geven.

In juli 1716 reisde Händel, in het gevolg van de Engelse koning George I, naar Hannover. George I, afkomstig uit het Huis van Hannover, voelde zich meer een Duitse vorst (hij was tevens keurvorst van Hannover) en sprak, volgens de overlevering, geen Engels. Tijdens deze reis bezocht Händel, naast zijn familie in Halle, ook Johann Christoph Schmidt in Ansbach. Schmidt, een oude studievriend, zal Händel later vervoegen in Londen - als secretaris en kopiist van de vaak overbelaste componist. Het is mogelijk dat Händel bij zijn verblijf in Duitsland, dat vermoedelijk de hele zomer en herfst van 1716 duurde (de koning keerde op 18 januari 1717 terug naar Engeland), Mattheson en/of Brockes zelf (Händel en Brockes studeerden samen aan de universiteit van Halle tussen 1700 en 1702), hem trachtten te enthousiasmeren om ook een 'Brockes Passion' te schrijven. Misschien wou hij zich meten met zijn vrienden, lees concurrenten, uit Hamburg? Is het mogelijk dat Händel rekening hield met een uitvoering voor de Duitstalige koning George I? Händel begon aan zijn, met absolute zekerheid, enige Duitse passie (het auteurschap van de 'Johannes Passion' uit 1704 wordt nog steeds in vraag gesteld en heeft geen HWV-nummer), vermoedelijk reeds in Duitsland en voltooide dit werk waarschijnlijk in Londen, begin 1717. Dit tijdsvlak wordt ook onderschreven door de vele ontleningen uit werken die tussen 1713 en 1717 ontstonden, in zijn 'Brockes Passion'. Drie voorbeelden van zulke werken zijn: 'Utrecht Jubilate, HWV279' (op zijn beurt een blauwdruk van Chandos Anthem nr 7, HWV246), 'Ode for the Birthday of Queen Anne, HWV74' en Fuga in Bes nr 3, HWV607. Verder is ook de begeleiding in 'My song shall be away' uit het Chandos Anthem nr 7, HWV252 heel gelijkaardig als in 'Ach wie hungert mein Gemüte' uit de 'Brockes Passion' (Händel schreef zijn 'Chandos Anthems' tussen 1717 en 1719 in Cannons). Ontleningen en aanpassingen van eigen werk in 'nieuw' werk, is het kenmerk bij uitstek van de componeerstijl van Händel. Zo zal hij ook nog delen uit zijn 'Brockes Passion' later gebruiken in de oratoria 'Ester HWV50a', 'Deborah HWV51' en 'Athalia HWV52'. De dicht bij elkaar geschreven partituur stuurde Händel per post op naar Mattheson. We vinden in Matthesons 'Grundlage einer Ehrenforte' het volgende: "in England verfertiget" en "in einer ungemein enggeschriebenen Partitur auf der Post hieher geschickt". Wanneer dit precies is gebeurd weten we niet, in ieder geval voor 3 april 1719 (op die dag vond de eerste geboekstaafde uitvoering plaats). Deze autograaf is jammer genoeg verloren. Er bestaan echter wel diverse afschriften, waaronder deze van J.S. Bach uit 1720. Naast de uitvoering van Händels 'Brockes Passion' vonden, in de aanloop naar Pasen 1719, ook nog de uitvoering plaats van de versie van Telemann, Keiser en Mattheson, allemaal onder leiding van Mattheson. Händels versie werd tussen 1720 en 1724, nog (minstens) vier keer herhaald in Hamburg. In 1723 voerde Mattheson Händels 'Brockes Passion' ook uit op verplaatsing in Lüneberg.

### **Relatie tussen tekst en muziek**

De 'Brockes Passion' van Händel is niet de meest diepgravende muziek zoals bij Bach het geval is. Händel had ook geen moeite om muziek uit een passie later te ontlenen in oratoria, concerti grossi, een masque (tweede versie van

Acis and Galatea HWV49b) en zelfs opera's (Radamisto HWV12a, Giulio Cesare HWV17 en Serse HWV40). Toch is zijn enige grote Duitstalige werk - denk ook aan het afschrift uit de nalatenschap van Bach - een belangrijke schakel in de passieliteratuur. De versie van Händel straalt vooral een grote dramatische kracht uit, waarbij het beschouwende aspect van de tekst (eerder) op de tweede plaats komt.

De oorspronkelijke 'Sinfonia' van Händels 'Brockes Passion' begon vermoedelijk met een 'Vivace', dat zeker niet verwijst naar het piëtisme en vervangen werd door het korte 'Grave e staccato', eveneens in Bes (si mol groot). Daarna volgt een 'Allegro', een vierstemmige fuga (de hobo's verdubbelen de vioolpartijen) met tegenthema (contrasubject). Zowel het 'Vivace' als het 'Allegro' vinden we terug in het Concerto Grosso opus 3 nr 2, HWV313. Als dirigent kom je voor volgende keuze te staan: voer ik het werk uit zoals Händel het oorspronkelijk heeft bedoeld (met 'Vivace') of voer ik het werk uit zoals het ook verschillende keren daadwerkelijk is uitgevoerd door Mattheson (met het 'Grave e staccato')? De derde en laatste geleding van de 'Sinfonia' is het 'Adagio e staccato'. Het is een kort arioso voor hobo solo met een akkoordische begeleiding van de strijkers. Het creëert de sfeer van een passie en eindigt (na twee verminderde septiemakkoorden) op een halve cadens (dominantakkoord) van de toonaard g (sol klein), de toonaard van het eerste koorgedeelte: 'Mich vom Stricke meiner Sünden zu entbinden' ('Om mij te bevrijden van de strop mijner zonden'). Dit deel, met soli voor sopraan en alt, doet sterk denken aan een sarabande met vaak een klemtoon op de tweede tel, waarbij de getormenteerdheid van de tekst, muzikaal in de verf wordt gezet door het veelvuldig gebruik van een ritmische formule met gepunte noten. Het koraal 'Ach, wie hungert mein Gemüte' is het meest uitgewerkte koraalgedeelte van de passie met heel mooie strijkerspartijen. De beide hobo's verdubbelen de koraalmelodie. Bijzonder aangrijpend en muzikaal mooi uitgebeeld, is 'Mein Vater, mein Vater' waar Jezus zich voorbereid op het lijden en om bijstand van God de Vader smeekt. Het hardnekkig volgehouden overgepunteeerde ritme en de spanningsvolle akkoorden in het orkest symboliseren de gekwelde ziel, terwijl de rustige en melodische zangpartij een gemoedstoestand suggereert van iemand die zijn kalmte bewaart door een rotsvast geloof in God. In het arioso 'Sünder, schaut mit Furcht und Zagen' worden de zondaars door de dochter van Sion gedwongen te huiveren om hun zonden. Opvallend is het gebruik van een hobo in dialoog met de zangstem en basso continuo. De zalvende hobo becommentarieert de zangpartij en vertolkt doorgaans de rol van de hoop in de passie. Met 'Erwachtet doch!' begint de gevangenneming van Jezus. De twee vioolpartijen spelen zonder basso continuo en roepen de nachtelijke en dreigende sfeer op in de tuin van Getsemane met de slapende discipelen. Er ontstaat verwarring wanneer Jezus hen wekt met 'Erwachtet doch!' (exclamatio). De antwoorden van Johannes, Jacob en Petrus: 'Wer ruft?' (interrogatio) en 'Ja, Herr, ja!' (exclamatio). Het turba-koor 'Greiff zu, schalgt tot', met zijn typische herhalingen is bijzonder krachtig en beeldt de menigte uit. Het koor vervolgt met Judas' woorden: 'Er soll uns nicht entlaufen'. Het 'ontlopen' wordt tastbaar door de stijgende toonladderfiguurtjes (paarsgewijs in tertsen tussen alt en

tenor, en sopraan en bas). Na het verraad van Judas zingt Petrus de briljante tenoraria 'Gift und Glut, Strahl und Flut' - het orkest krijgt in dit deel heel wat zestiende noten te verwerken. Het volgende koorgedeelte 'O weh, sie binden ihn' begint homofoon. Daarna verspreiden de tot wanhoop gedreven leerlingen zich (muzikaal weergegeven door snelle toonladderfiguurtjes bij de strijkers). Wanneer een van de krijgslieden Jezus verwondt, zingt de dochter van Sion de veeleisende bravoureaire 'Was Bärenatzen, Löwenklauen trotz ihrer Wut sich nicht getrauen' over wat een gruwelijke mensenhand aandurft. In de aria 'Heul, du Fluch!' symboliseert de verdoken chromatiek in combinatie met een steeds terugkerende ritmische formule met veel gepunte noten, de onophoudelijke gewetenswroeging bij Petrus. De hobo tracht in zijn dialoog met Petrus opnieuw de pijn te verzachten. Een van de hoogtepunten uit de 'Brockes Passion' van Händel is zonder twijfel de aria 'Die ihr Gottes Gnad' versäümet', vertolkt door de dochter van Sion die de zondaars opnieuw waarschuwt dat ze hun straf niet zullen ontlopen. De zangpartij is heel expressief en treedt in dialoog met de hobo, terwijl het orkest met twee fagotpartijen een akkoordbegeleiding speelt. Deze aria in f (fa klein), de meest donkere en trieste toonaard in de barok, komt na de scène waar Judas vervuld is met zelfverwijt 'Lasst diese Tat nicht ungerochen!'. Na drie turba-koren en de toezegging van Pilatus om Jezus over te leveren aan de wil van het volk, maant de dochter van Sion Pilatus aan om op zijn beslissing terug te keren: 'Besinne dich, Pilatus, schweig, halt ein!'. In dit arioso is de zangpartij eerst declamerend en gaat daarna over in een meer cantabile zangstijl, terwijl de bassectie nerveuze gepunte noten speelt. Gedurende de kruisweg slaat de wanhoop toe in het Solo e Coro (dochter van Sion en koor) 'Eilt, ihr angefochten Seelen'. Ook Bach verwerkte deze tekst in zijn 'Johannes Passion'. Zowel Bach als Händel laten het koor tussenkomen met 'Wohin?'. Het duet 'Soll mein Kind, mein Leben, sterben' (een dialoog tussen moeder en kind) is bijzonder aangrijpend en geschreven in f (fa klein). Na het eensgezinde turba-koor (koor is homofoon), 'Pfui! Seht mir doch den neuen König an!' volgt de duisternis, muzikaal tastbaar gemaakt door twee fagotten in de aria van de gelovige ziel 'Was Wunder, dass der Sonnen Pracht'. 'O Donnerwort! O schrecklich Schreien' is een Terzetto voor sopraan, alt en tenor, andermaal in f, waarbij in de eerste viool en bas, duidelijk een lamento weerklinkt (chromatisch dalende secundes over een interval van een reine kwart). Na de dood van Jezus wordt de rol van de gelovige ziel overgenomen door respectievelijk de tenor ('Brich, brüllender Abgrund') en bas ('Wie kommt's, dass da der Himmel weint'). De laatste aria is voor de dochter van Sion, 'Wisch ab der Tränen scharfe Lauge'. Händel sluit zijn grootse passie af met een intimistisch koraal (net als de twee eerste geledingen van de Sinfonia in Bes) 'Ich bin ein Glied an deinem Leib'.

# **GEORG FRIEDRICH HÄNDEL**

## **Passion nach Barthold Heinrich Brockes**

(Hieronder volgt de tekst met coupures, zoals ze vanavond wordt uitgevoerd)

### **Sinfonia**

#### **1. Soli [Sopraan & Alt] e Coro**

Mich vom Stricke meiner Sünden zu entbinden,  
Wird mein Gott gebunden.  
Von der Laster Eiterbeulen mich zu heilen,  
Lässt sich verwunden.

Es muss, meiner Sünden Flecken zu bedecken,  
Eignes Blut ihn färben,  
Ja, es will, ein ewig Leben mir zu geben,  
Selbst das Leben sterben.

#### **Recitativo [Evangelist]**

Als Jesus nun zu Tische sasse  
Und er das Osterlamm,  
Das Bild von seinem Tod,  
Mit seinen Jüngern asse,  
Nahm er das Brot,  
Und wie er es,  
Dem Höchsten dankend, brach,  
Gab er es ihnen hin und sprach:

#### **2. Accompagnato [Jesus]**

Das ist mein Leib: Kommt, nehmet, esset,  
Damit ihr meiner nicht vergesst.

#### **3. Aria [Tochter Zion]**

Der Gott, dem alle Himmelskreise,  
Dem aller Raum zum Raum zu klein,  
Ist hier auf unerforschte Weise,  
In, mit und unter Brot und Wein.  
Und will der Sünder Seelenspeise,  
O Lieb', o Gnad', o Wunder sein.

#### **Recitativo [Evangelist]**

Und bald hernach  
Nam er den Kelch  
Und dankte,  
Gab ihn ihnen und sprach:

#### **4. Accompagnato [Jesus]**

Das ist mein Blut im Neuen Testament,  
Das ich für euch und viele will vergiessen.  
Es wird dem, der es wird geniessen,  
Zur Tilgung seiner Sünden dienen.  
Auf dass ihr dieses recht erkennt, will ich,  
Dass jeder sich mit diesem Blute träncke,  
Damit er meiner stets gedenke.

#### **5. Coro**

Ach, wie hungert mein Gemüte,  
Menschenfreund, nach deiner Güte!  
Ach, wie pfleg' ich oft mit Tränen  
Mich nach deser Kost zu sehnen!  
Ach, wie pfleget mich zu dürsten  
Nach dem Trank des Lebensfürsten,  
Wünsche stets, dass mein Gebeine  
Sich durch Gott vereine!

#### **Recitativo [Evangelist, Jesus]**

##### **Evangelist**

Drauf sagten sie dem Höchsten Dank,  
Und nach gesprochenem Lobgesang  
Ging Jesus über Kidrons Bach  
Zum Ölberg,  
Da er dann zu seinen Jüngern sprach:

##### **Jesus**

Ihr werdet all  
In dieser Nacht  
Euch an mir ärgern,  
Ja mich gar verlassen.

#### **6. Coro**

Wir wollen alle eh' erblassen,  
Als durch solch Untreu' dich betrüben.

#### **Aria [Jesus]**

Es ist gewiss, denn also steht geschrieben:

**7. Aria [Jesus]**

Weil ich den Hirten schlagen werde,  
Zerstreut sich die ganze Herde.

**Recitativo [Jesus, Petrus]****Petrus**

Aufs wenigste will ich  
Trotz allen Unglücksfällen,  
Ja sollte durch die Macht der Höllen  
Die ganze Welt  
Zu Trümmern gehn,  
Dir stets Seite stehn.

**Jesus**

Dir sag' ich:  
Ehe noch der Hahn wird zweimal krähn,  
Wirst du schon dreimal  
Mich verleugnet haben.

**Petrus**

Eh' soll man mich mit dir  
Erwürgen und begraben,  
Ja zehnmal will ich eh' erblassen,  
Eh' ich dich will verleugnen und verlassen.

**Jesus**

Verziehet hier, ich will zu meinem Vater treten;  
Schlaft aber nicht,  
Denn es ist Zeit zu beten.

**8. Aria [Jesus]**

Mein Vater, mein Vater!  
Schau, wie ich mich quäle,  
Erbarme dich ober meiner Not!  
Mein Herze bricht, und meine Seele  
Betrübet sich bis an den Tod!

**Recitativo [Jesus]**

Mich drückt der Sünden Zehntnerlast,  
Mich ängstiget des Abgrunds Schrecken;  
Mich will ein schlammiger Morast,  
Der grundlos ist, bedecken;  
Mir presst der Höllen wilde Glut  
Aus Bein und Adern, Mark und Blut.  
Und weil ich noch zu allen Plagen  
Muss deinen Grimm, o Vater, tragen,  
Vor welchem alle Marter leicht,  
So ist kein Schmerz, der meinem gleicht.

**8a. Aria [Jesus]**

Ist's möglich, dass dein Zorn sich stille,  
So lass den Kelch vorübergehn,  
Doch müsse, Vater, nicht mein Wille,  
Dein Wille nur allein geschehn.

**Recitativo [Evangelist]**

Die Pein vermehrte sich  
Mit grausamem Erschüttern,  
So dass er kaum vor Schmerzen röcheln kunt;  
Man sah die schwachen Glieder zittern,  
Kaum atmete sein trockner Mund;  
Das bange Herz fing an  
So stark zu klopfen,  
Dass blut'ger Schweiss in ungezählten Tropfen  
Aus seinen Adern drang,  
Bis er zuletzt, bis auf den Tod gequält,  
Voll Angst, zermartert, halb entsteelt,  
Gar mit dem Tode rang.

**10. Aria [Tochter Zion]**

Brich, mein Herz, zerfließ in Tränen ,  
Jesus' Leib zerfließt in Blut.

**Recitativo [Evangelist]**

Ein Engel aber kam  
Von den gestirnten Bühnen,  
In diesem Jammer ihm zu dienen,  
Und stärket ihn.  
Darauf ging er, wo die Schar  
Der müden Jünger war,  
Und fand sie insgesamt  
In sanfter Ruh';  
Drum rief er ihnen ängstlich zu:

**11. Arioso [Johannes, Jacobus, Petrus, Jesus]****Jesus**

Erwachtet doch!

**Petrus**

Wer ruft?

**Johannes**

Ja, Herr!

**Jacobus**

Ja, Herr!



**Jesus**

Erwacht!  
Könnt ihr in dieser Schreckensnacht,  
Da ich sink' in des Todes Rachen,  
Nicht eine Stunde mit mir wachen?  
Ermuntert euch!

**Johannes, Jacobus, Petrus**

Ja! Ja!

**Jesus**

Ach, steht doch auf,  
Der mit verrät, ist da!

**Recitativo [Evangelist]**

Und eh' die Rede noch geendigt war,  
Kam Judas schon hinein  
Und mit ihm eine grosse Schar  
Mit Schwertern und mit Stangen.

**12. Coro**

Greift zu, schlagt tot,  
Doch nein,  
Ihr müsset ihn lebendig fangen.

**Recitativo [Evangelist, Judas]****Evangelist**

Und der Verräter hatte dieses ihnen  
Zum Zeichnen lassen dienen:

**Judas**

Dass ihr, wer Jesus sei, recht möget wissen,  
Will ich ihn küssen,  
Und dann dringt auf ihn zu  
Mit hellen Haufen!

**13. Coro**

Er soll uns nicht entlaufen.

**Recitativo [Judas, Jesus]****Judas**

Nimm, Rabbi, diesen Kuss von mir.

**Jesus**

Mein Freund, sag, warum kommst du hier?

**14. Aria [Petrus]**

Gift und Glut, Strahl und Flut,  
Ersticke, verbrenne, zerschmettre, versenke

Den falschen Verräter  
Voll mörderischer Ränke!  
Man fesselt Jesum jämmerlich,  
Und keine Wetter regen sich?  
Auf denn, mein unverzagter Mut,  
Vergieß das frevelhafte Blut,  
Weil es nicht tut Gift und Glut,  
Strahl und Flut!

**Recitativo [Jesus]**

Steck nur das Schwert an seinen Ort;  
Denn wer das Schwert ergreift,  
Wird durch das Schwert erkalten.  
Wie oder glaubst du nicht,  
Dass ich sofort von meinem Vater in der Höhe  
Der Engel Hülfe könn erhalten?  
Allein, es will die Schrift,  
Dass es also geschehe.  
Ihr kommt mit Schwertern und mit Stangen,  
Als einen Mörder mich zu fangen,  
Da ihr doch, wie ich euch gelehrt,  
Im Tempel täglich angehört;  
Und keiner hat sich je gelüsten lassen,  
Mich anzufassen.  
Allein es muss nunmehr geschehen,  
Was die Propheten längst vorhergesehn.

**15. Coro**

O weh, sie binden ihn  
Mit Strick und ketten!  
Auf, auf, lasst uns fliehen!  
Und unser Leben retten!

**Recitativo [Petrus]**

Wo flieht ihr hin?  
Verzagte, bleibt!  
Doch ach, sie sind schon fort!  
Was fang' ich an?  
Folg'ich den andern nach,  
Weil ich allein ihm doch nicht helfen kann?  
Nein, nein, mein Herz, nein, nein!  
Ich lass' ihn nicht allein,  
Und sollt' ich auch mein Leben gleich verlieren,  
Will ich doch sehn, wohin sie Jesum führen.

**16. Aria [Petrus]**

Nehmt mich mit, verzagte Scharen;  
Hier ist Petrus ohne Schwert!

**Recitativo [Evangelist, Caiphas, Jesus, ein Kriegsknecht]****Evangelist**

Und Jesus ward zum Palast Caiphas'  
Woselbst der Priesterrat versammelt sass,  
Mehr hingerissen als geführet;  
Und Petrus, bald von Grimm  
Und bald von Furcht gerühret,  
Folgt' ihm von Ferne nach.  
Indessen war der Rat,  
Doch nur umsonst geflissen,  
Durch falsche Zeugen  
Ihn zu fangen;  
Derhalben Caiphas also Jesus sprach:

**Caiphas**

Wir wollen hier von dem,  
Was du begangen,  
Und deiner Lehre Nachricht wissen.

**Jesus**

Was ich gelehrt, ist öffentlich geschehn,  
Und darf ich es ja dir  
Nicht hier erst sagen;  
Du kannst nur die,  
So mich gehöret, fragen.

**Kriegsknecht**

Du Ketzer, willst dich unterstehn,  
Zum Hohenpriester so zu sprechen!  
Wart, dieser Schlag  
Soll deinen Frevel rächen!

**17. Aria [Tochter Zion]**

Was Bärenatzen, Löwenklauen  
Trotz ihrer Wut sich nicht getrauen,  
Tust du, verruchte Menschenhand!

**Recitativo [Evangelist, 1. Magd, Petrus, 2. Magd, 3. Magd]****Evangelist**

Dies sahe Petrus an,  
Der draussen bei dem Feuer  
Sich heimlich hingesezt.  
Indem kam eine Magd,

Die gleich, sobald  
Sie ihn erblickte, sagt:

**1. Magd**

Ich schwöre hoch und teuer,  
Dass dieser auch van Jesus' Schar!

**Petrus**

Wer? Ich?  
Nein, wahrlich nein,  
Du irrest dich.

**Evangelist**

Nicht lang hernach  
Fing noch ein' andre an:

**2. Magd**

Soviel ich mich erinnern kann,  
Bist du mit dem, der hier gefangen,  
Viel umgegangen;  
Drum wundr'ich mich, dass du dich hier wagst.

**Petrus**

Welch toll Geschwätz!  
Ich weiss nicht, was du sagst;  
Ich kenne wahrlich seiner nicht.

**Evangelist**

Gleich drauf sagt ihm ein'  
Andre ins Gesicht:

**3. Magd**

Du bist fürwahr von seinen Leuten  
Und suchst umsonst dich weiss zu brennen.  
Im Garten warst du ihm zur Seiten,  
Auch gibt die Sprach' dich zu erkennen.

**18. Arioso [Petrus]**

Ich will versinken und vergehn,  
Mich stürz' des Wetters Blitz und Strahl,  
Wo ich auch nur ein einzig mal  
Hier diesen Menschen sonst gesehn!

**Recitativo [Evangelist, Petrus]****Evangelist**

Drauf krähete der Hahn.  
Sobald der heisre Klang  
Durch Petrus' Ohren drang,

Zersprach sein Felsenherz,  
Und alsbald lief,  
Wie Moses' Fels  
Dort Wasser gab,  
Ein Tränenbach  
Von seinen Wangen ab,  
Wobei er trostlos rief:

**Petrus**

Welch ungeheurer Schmerz  
Bestürmet mein Gemüt!  
Ein kalter Schauder schreckt die Seele;  
Die wilde Glut der dunkeln Marterhöhle  
Entzündet schon mein zischendes Geblüt;  
Mein Eingeweide kreischt auf glimmen Kohlen.  
Wer löscht diesen Brand,  
Wo soll ich Rettung holen?

**19. Recitativo [Petrus]**

Doch wie,  
Will ich verzweifelnd untergehn?  
Nein, mein beklemmtes Herz,  
Mein schüchternes Gemüte  
Soll meines Jesu Wundergüte  
Und Gad' anflehn.

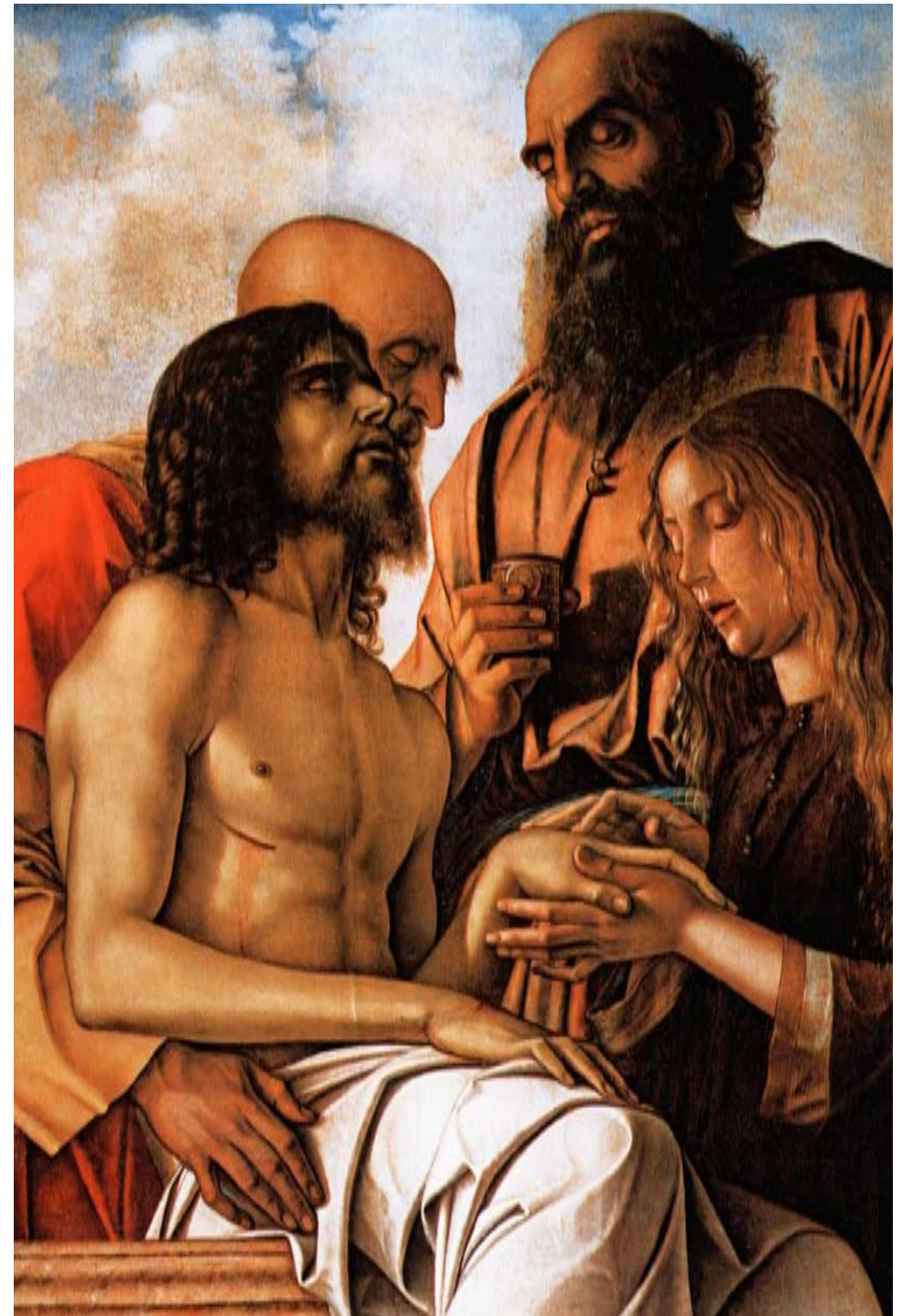
**20. Aria [Petrus]**

Schau, ich fall' in strenger Busse,  
Sündenbüsser, dir zu Fusse,  
Lass mir deine Gad' erscheinen,  
Dass der Fürst der dunkeln Nacht,  
Der, da ich gefehlt, gelacht,  
Mög' ob meinen Tränen weinen!

**21. Coro**

Ach, Gott und Herr, wie gross und schwer  
Sind mein' begangnen Sünden!  
Da ist niemand, der helfen kann,  
In dieser Welt zu finden.  
Zu dir flieh' ich verstoss mich nicht,  
Wie ich's wohl hab' verdient.  
Ach, Gott, zürn nicht, nicht ins Gericht,  
Dein Sohn hat mich versühnet.

**PAUZE**



'De bewening van Christus'. Schilderij van Giovanni Bellini, ca. 1473 © Pianeta Immagine

**Recitativo [Evangelist, Caiphias, Jesus]****Evangelist**

Als Jesus nun, wie hart man ihn verklagte,  
Doch nichts zu allem sagte,  
Da fuhr ihn Caiphias mit diesen Worten an:

**Caiphias**

Weil man nichts aus dir bringen kann  
Und du nur auf die Aussag' aller Zeugen  
Antwortest mit verstocktem Schweigen,  
Beschwör' ich dich bei Gott,  
Uns zu gestehn,  
Ob du seist Christus, Gottes Sohn?

**Jesus**

Ich bin's!  
Von nun an werdet ihr  
Zur rechten Hand der Kraft  
Und auf der Wolken Thron  
Mich kommen sehn.

**Caiphias**

O Lästere!  
Was dürfen wir nun weiter Zeugnis führen?  
Ihr könnt es jetzo selber spüren,  
Was er sich hat erkühnt.  
Was dünket euch?

**Evangelist**

Drauf rief der ganze Rat sogleich:

**22. Coro**

Er hat den Tod verdient!

**23. Aria [Tenore]**

Erwäg, erwäg,  
Erwäg, ergrimte Natternbrut,  
Was deine Wut  
Und Rachgier tut!  
Den Schöpfer will ein Wurm verderben,  
Ein Mensch bricht über Gott den Stab!  
Dem Leben sprecht ihr's Leben ab,  
Des Todes soll durch euch sterben!

**24. Recitativo [Judas]**

Oh, was hab' ich, verfluchter Mensch, getan!  
Rührt mich kein Strahl,

Will mich kein Donner fällen?  
Brich, Abgrund, brich,  
Eröffne mir die düstre Bahn zur Höllen!  
Doch ach, die Höll' erstaunt  
Ob meinen Taten,  
Die Teufel selber schämen sich!  
Ich, Hund hab' meinen Gott verraten.

**25. Aria [Judas]**

Lasst diese Tat nicht ungerochen,  
Zerreisst mein Fleisch,  
Zerquetscht die Knochen,  
Ihr Larven jener Marterhöhle!  
Straft mit Flammen,  
Pech und Schwefel  
Meinen Frevel,  
Dass sich die verdammte Seele  
Ewig quäle.

**Recitativo [Judas]**

Unsäglich ist mein Schmerz,  
Unzählbar meine Plagen!  
Die Luft beseufzt, dass sie mich hat genährt;  
Die Welt, die weil sie mich getragen,  
Ist bloss darum verbrennenswert;  
Die Sterne werden zu Kometen,  
Mich, Scheusel der Natur, zu töten;  
Dem Körper schlägt die Erd' ein Grab,  
Der Himmel meiner Seel' den Wohnplatz ab.  
Was fängst du denn, Verzweifelter,  
Verdammter Mörder, an?  
Eh' ich mich soll so  
Unerträglich kränken,  
Will ich mich henken!

**26. Aria [Tochter Zion]**

Die ihr Gottes Gnad' versäumet  
Und mit Sünden Sünden häuft,  
Denket dass die Straf' schon keimet,  
Wann die Fracht der Sünden reift.

**Recitativo [Evangelist, Jesus]****Evangelist**

Wie nun Pilates Jesum fragt,  
Ob er der Judenkönig wär,  
Sprach er:

**Jesus**

Du hast's gesagt.

**27. Coro**

Bestrafe diesen Übeltäter,  
Den Feind des Kaisers, den Verräter!

**Recitativo [Pilatus, Evangelist]****Pilatus**

Hast du denn kein Gehör?  
Vernimmst du nicht,  
Wie hart sie dich verklagen?  
Und willst du nichts  
Zu deiner Rettung sagen?

**Evangelist**

Er aber sagte nichts mehr.

**28. Duetto [Tochter Zion, Jesus]****Tochter Zion**

Sprichst du denn auf dies Verklagen  
Und das spöttische Befragen,  
Ewig Wort, kein einzig Wort?

**Jesus**

Nein, ich will euch jetzo zeigen,  
Wie ich wiederbring' durch Schweigen,  
Was durchs Geschwätz verlort.

**Recitativo [Evangelist]**

Pilatus wunderte sich sehr,  
Und weil von den Gefangenen auf das Fest  
Er einen pflegte loszuzählen,  
Bemüht er sich aufs best',  
Dass sie von ihm und Barrabas,  
Der wegen eines Mords gefangen sass,  
Doch möchte Jesum wählen.  
Allein der Haufe rief mit grässlichem Geschrei:

**29. Coro**

Nein, diesen nicht,  
Den Barrabas gib frei!

**Recitativo [Pilatus]**

Was fang' ich denn  
Mit eurem sogenannten König an?

**30. Coro**

Weg, weg weg!  
Lass ihn kreuzigen!

**Recitativo [Pilatus]**

Was hat er denn getan?

**31. Coro**

Weg, weg weg!  
Lass ihn kreuzigen!

**Recitativo [Evangelist]**

Wie er nun sah,  
Dass die Getümmel nicht zu stillen,  
So rief er endlich "ja"  
Und übergab ihn ihrem Willen.

**Recitativo [Evangelist]**

Drauf zerreten die Kriegsknechte ihn hinein  
Und riefen, ihre Wut mehr anzuflammen,  
Die ganze Schar zusammen;  
Die banden ihn an einen Stein  
Und geisselten den zarten Rücken  
Mit nägelvollen Stricken.

**32. Recitativo [Gläubige Seele]**

Drum, Seele, schau mit ängstlichem Vergnügen,  
Mit bitterer Lust und mit beklemmtem Herzen,  
Dein Himmelreich in seinen Schmerzen,  
Wie dir auf Dornen, die ihn stechen,  
Des Himmels Schlüsselblumen blühn!  
Du kannst der freuden Furcht  
Von seiner Wehmut brechen.  
Schau wie die Mörder ihn  
Auf seinem Rücken pflügen,  
Wie tief, wie grausam tief  
Sie ihre Furchen ziehn,  
Die er mit seinem Blut begiesset,  
Woraus der toten Welt  
Des Lebens Ernt' entspriesset!  
Ja, ja, aus Jesus' Striemen fliesset ein Balsam,  
Dessen Wunderkraft  
Von solcher seltnen Eigenschaft,  
Dass er sein' eigne nicht,  
Nur fremde Wunden heilet,  
Uns Leben, Lust und Trost,  
Ihm selbst den Tod erteilet.

**34. Aria [Gläubige Seele]**

Dem Himmel gleicht sein buntgefärbter Rücken,  
Den Regenbögen ohne Zahl  
Als lauter Gnadenzeichen schmücken,  
Die, da die Sündflut unser Schuld versieget,  
Der holden Liebe Sonnenstrahl,  
In seines Blutes Wolken zeigt.

**Recitativo [Evangelist]**

Wie nun das Blut mit Strömen von ihm rann,  
Da zogen sie ihm einen Purpur an  
Und krönten ihn, zu desto grösserm Hohn,  
Mit einer Dornenkron'.

**35. Aria [Tochter Zion]**

Die Rosen kröhnen sonst  
Der rauhen Dornen Spitzen;  
Wie kommt's, dass hier ein Dorn  
Die Saronsrose kröht?  
Da auf den Rosen sonst  
Aurora Perlen trânt,  
Fängt hier die Rose selbst  
Rubinen an zu schwitzen,  
Jawohl, erbärmliche Rubinen,  
Die aus geronnen Blut  
Auf Jesus' Stirne stehn!  
Ich weiss, ihr werdet mir  
Zum Schmuck der Seelen dienen,  
Und dennoch kann ich euch  
Nicht ohne Schrecken sehn.

**37. Recitativo [Evangelist]**

Drauf beugten sie aus Spott vor ihm die Knie  
Und fingen lachend an zu schreien:

**38. Coro**

Ein jeder sei ihm untertänig!  
Gegrüset seist du, Judenkönig!

**Recitativo [Evangelist]**

Ja, scheuten sich nicht,  
Ihm ins Gesicht zu speien.

**39. Recitativo [Evangelist]**

Worauf sie mit dem Rohr,  
Das seine Hände trugen,  
Sein schon blutrünstig Haupt zerschlugen.

**40. Recitativo [Evangelist]**

Wie man ihm nun genug Verspottung  
Qual und Schmach hatt' angetan,  
Riss man ihm ab der den Purpur, den er trug,  
Und zog ihm drauf sein' eignen Kleider an,  
Und endlich führeten sie ihn,  
Dass sie ihn kreuzigten,  
Zur Schädelstätte hin.

**41. Solo [Tochter Zion] e Coro****Tochter Zion**

Eilt, ihr angefochten Seelen,  
Geht aus Achsaphs Mörderhöhlen,  
Kommt!

**Coro**

Wohin?

**Tochter Zion**

Kommt!

**Coro**

Wohin?

**Tochter Zion**

Nach Golgatha.  
Eilet auf des Glaubens Flügel,  
Fliegt!

**Coro**

Wohin?

**Tochter Zion**

Fliegt!

**Coro**

Wohin?

**Tochter Zion**

Zum Schädelhügel,  
Eure Wohlfahrt blühet da!  
Kommt!

**Coro**

Wohin?

**Tochter Zion**

Kommt!  
Nach Golgatha!

**Recitativo [Maria]**

Ach Gott, ach Gott!  
Mein Sohn wird fortgeschleppt,  
Wird weggerissen!  
Wo führt ihr ihn, verruchte Mörder, hin?  
Zum Tode, wie ich merke.  
Hab' ich denn seinen Tod erleben müssen,  
Gekränkte Mutter, die ich bin?  
Wie schwer ist meines Jammers Last!  
Es dringt ein Schwert durch meine Seele,  
Mein Kind, mein Herr, mein Gott erblasst!  
Ist denn für so viel Wunderwerke  
Nunmehr das Kreuz sein Lohn?  
Ach Gott, ach Gott, mein Sohn!

**42. Duetto [Maria, Jesus]****Maria**

Soll mein Kind, mein Leben, sterben,  
Und vergiesst mein Sohn sein Blut?

**Jesus**

Ja, ich sterbe dir zugut,  
Dir den Himmel zu erwerben.

**Recitativo [Evangelist, Tochter Zion]****Evangelist**

Und er trug selbst sein Kreuz.

**Tochter Zion**

Ach, herbe Plagen,  
Ach Marter, die man nicht erzählen kann!  
Musst du, mein Heiland, dann das Holz,  
Das dich bald tragen soll,  
Selbst tragen?  
Du tragst es, ja,  
Und niemand hört dich klagen.

**43. Recitativo [Evangelist]**

Wie Sie nun an die Stätte, Golgatha mit Namen,  
Mit Jesus kamen,  
ward er mit Gall' und Wein getränkt  
Und endlich gar ans Kreuz gehenkt.

**44. Aria [Gläubige Seele]**

Hier erstarrt mein Herz und Blut,  
Hier erstaunen Seel' und Sinnen!  
Himmel, was wollt ihr beginnen?  
Wisst ihr, Mörder, was ihr tut?  
Dürft ihr Hund', ihr Teufel wagen,  
Gottes Sohn ans Kreuz zu schlagen?

**Recitativo [Gläubige Seele]**

O Anblick, o entsetzliches Gesicht!  
Wie scheusslich wird mein Seelenbräutigam  
Von diesen Bütteln zugericht't!  
Jetzt reißen sie das unbefleckte Lamm  
Wie Tiger voller Wut zur Erden.  
Ach schau! Jetzt fängt man an,  
Mit grässlichen Gebärden,  
Ihm Hand und Fuss, ihm Arm und Sehnen  
Erbärmlich auszudehnen,  
Mit Stricken auszuzerren,  
Mit Nägeln auszupflöcken,  
Dass man an ihm fast alle Beine zählt!  
Ach Gott, ich sterbe schier vor Schrecken  
Und werde fast durchs blasse Sehn entseelt!

**45. Coro**

O Menschenkind, nur deine Sünd'  
Hat dieses angerichtet,  
Da du durch die Missetat  
Warest ganz zernichtet.

**Recitativo [Evangelist]**

Sobald er nun gekreuzigt war,  
Da losete die Schar  
Der Kriegsknecht' um sein Gewand;  
Und über seinem Haupte stand  
„Der Judenkönig“ angeschrieben;  
Und die vorübergingen,  
Die lästerten und trieben Gespött mit ihm,  
Wie auch die, die bei ihm hingen:

**46. Coro**

Pfui! Pfui, pfui!  
Pfui! Seht mir doch den neuen König an!  
Bist du ein solcher Wundermann,  
So steig herab vom Kreuz;  
Hilf dir selbst und uns;  
So wissen wir's gewiss.

**Recitativo [Evangelist]**

Und eine dicke Finsternis  
Die nach der sechsten Stund' entstand,  
Kam übers ganze Land.

**47. Aria [Gläubige Seele]**

Wass Wunder, dass der Sonnen Pracht,  
Dass Mond und Sterne nicht mehr funkeln,  
Da eine falbe Todesnacht  
Der Sonnen Sonne will verdunkeln!

**Recitativo [Evangelist]**

Dies war zur neunten Stund'!  
Und bald hernach rief Jesus laut und sprach:  
Eli! Eli! Lama Asaphtani!  
Das ist in unsrer Sprache zu fassen:  
Mein Gott, mein Gott, wie hast du mich verlassen!  
Darnach, wie ihm bewusst, dass alles schon vorbei,  
Rief er mit lechzendem Geschrei:  
Mich dürst't!

**48. Recitativo [Evangelist]**

Drauf lief ein Kriegsknecht hin,  
Der einen Schwamm, mit Essig angefüllt, nahm  
Und steckt' ihn auf ein Rohr  
Und hielt ihn ihm zu trinken vor.  
Hierauf rief Jesus laut mit ganzer Macht:  
Es ist vollbracht!

**49. Terzetto [Sopran, Alt, Bariton]**

O Donnerwort! O schrecklich Schreien!  
O Ton, den Tod und Hölle scheuen,  
Der ihre Macht zu Schanden macht!  
O Schall, der Stein und Felsen teilet,  
Wovor der Teufel bebt und heulet,  
Wovor der düstre Abgrund kracht!  
Es ist vollbracht, es ist vollbracht!  
O selig's Wort! O heilsam Schreien!  
Nun darfst du, Sünder,  
Nicht mehr scheuen,  
Des Teufels und der Höllen Macht.  
O Schall, der unsern Schaden heilet,  
Der uns die Seligkeit erteilet,  
Die uns Gott längst hat zgedacht!  
Es ist vollbracht, es ist vollbracht!

**Recitativo [Gläubige Seele, Evangelist]****Gläubige Seele**

O selig, wer dies glaubt  
Und wer, wenn seine Not am grössten,  
Sich dieser Worte kann getrösten!

**Evangelist**

Drauf neiget er sein Haupt.

**50. Aria [Tochter Zion, Gläubige Seele]****Tochter Zion**

Sind meiner Seele tiefe Wunden  
Durch deine Wunden nun verbunden?  
Kann ich durch deine Qual und Sterben  
Nunmehr das Paradies ererben?  
Ist aller Welt Erlösung nah?

**Gläubige Seele**

Dies sind Tochter Zions Fragen  
Weil Jesus nun nicht kann  
Vor Schmerzen sagen,  
So neiget er sein Haupt und winket: ja!

**Recitativo [Tochter Zion, Evangelist]****Tochter Zion**

O Grossmut! O erbarmendes Gemüt!

**Evangelist**

Und er verschied.

**51. Aria [Gläubige Seele]**

Brich, brüllender Abgrund,  
Zertrümmre, zerspalte!  
Zerfall, zerreiss, du Kreis der Welt!  
Erzittert, ihr Sterne, ihr himmlischen Kreise,  
Erschüttert und hemmet die ewige Reise!  
Du helle Sonn', erlich, erkalte!  
Dein Licht verlischt,  
Und eure Stütze fällt.

**Recitativo [Evangelist, Hauptmann]****Evangelist**

Ja, ja, es brüllet schon  
In unterirdschen Grüften;  
Es kracht bereits der Erden Grund;  
Des finstern Abgrunds schwarzer Schlund  
Erfüllt die Luft  
Mit Schwefeldüften.



**Hauptmann**

Hilf, Himmel, was ist dies?  
Ihr Götter, wie wird mir zu Mut?  
Es fällt die Welt in schwarze Finsternis,  
In Dunst und Nebel schier zusammen.  
O weh, der Abgrund kracht  
Und speiet Dampf und Glut,  
Die Wolken schüttern Blitz,  
Die Luft gebiert Flammen,  
Der Fels zerreißt,  
Es bersten Berg und Stein:  
Sollt Jesus' Tod hieran wohl Ursach' sein?  
Ach ja, ich kann aus allen Wundern lesen:  
Der Sterbende sei Gottes Sohn gewesen!

**52. Aria [Gläubige Seele]**

Wie kommt's dass  
Da der Himmel weint,  
Da seine Klüfte zeigt  
Des blinden Abgrunds Rachen,  
Da Berge bersten,  
Felsen krachen,  
Mein Felsenherz sich nicht erweicht?  
Ja, ja, es klopft, es bricht:  
Sein Sterben reisst meine Seel'  
Aus dem Verderben.

**53. Accompagnato [Gläubige Seele]**

Bei Jesus' Tod und Leiden  
Leidet des Himmels Kreis,  
Die ganze Welt; der Mond,  
Der sich in Trauer kleidet,  
Gibt Zeugnis,  
Dass sein Schöpfer fällt;  
Es scheint, als lösch' in Jesus' Blut  
Das Feu'r der Sonnen Strahl und Glut.  
Man spaltet ihm die Brust.  
Die kalten Felsen spalten, zum Zeichen,  
Dass auch sie den Schöpfer sehn erkalten.  
Was tust denn du, mein Herz?  
Ersticke, Gott zu Ehren,  
In einer Sündflut bitter Zähren!

**54. Coro**

Mein' Sünd' mich werden kränken sehr,  
Mein G'wissen wird mich nagen;  
Denn ihr' sind viel wie Sand am Meer,  
Doch will ich nicht verzagen;  
Gedenken will ich an den Tod;  
Herr Jesu, deine Wunden rot,  
Die werden mich erhalten.

**56. Coro**

Ich bin ein Glied an deinem Leib,  
Des tröst' ich mich von Herzen;  
Von dir ich ungeschieden bleib'  
In Todesnot und Schmerzen.  
Wann ich gleich sterb', so sterb' ich dir,  
Ein ewig's Leben hast du mir  
Mit deinem Tod erworben.

Het **Collegium Vocale Gent** werd in 1970 opgericht op initiatief van Philippe Herreweghe. Als één van de eerste ensembles paste het de nieuwe inzichten inzake de uitvoering van barokmuziek toe op de vocale muziek. Meteen toonden musici als Gustav Leonhardt, Ton Koopman en Nikolaus Harnoncourt belangstelling voor de frisse en dynamische aanpak van dit Vlaamse ensemble, wat resulteerde in een intensieve samenwerking. Vanaf het midden van de jaren tachtig kreeg het ensemble internationale bekendheid en werd het uitgenodigd op alle belangrijke podia en muziekfestivals van Europa, Israël, de Verenigde Staten, Rusland, Zuid-Amerika, Japan, HongKong en Australië. Het repertoire van het Collegium Vocale Gent behoort niet tot één, specifieke stijlperiode. De grootste troef van het ensemble bestaat erin om voor elk project een geoptimaliseerde bezetting bijeen te brengen die toelaat zowel polyfone muziek uit de renaissance, klassieke en romantische oratoria als hedendaagse muziek uit te voeren. Barokmuziek, en meer specifiek het oeuvre van J. S. Bach en G. F. Händel, staat centraal in de concertkalender van het ensemble. A capella of begeleid door het barokorkest van Collegium Vocale Gent of het Orchestre des Champs-Élysées bouwde het ensemble onder leiding van Philippe Herreweghe een omvangrijke discografie op met meer dan vijftien zestig opnamen, voornamelijk bij de labels Harmonia Mundi France en Virgin Classics. Recente cd's zijn o.a. de magistrale 'Psalmi Davidis Poenitentialis' van Orlandus Lassus en Heinrich Schütz' Opus Ultimum 'Schwanengesang'. Het Collegium Vocale Gent werkte samen met diverse barokorkesten en ensembles zoals het Freiburger Barockorchester en het Ricercar Consort maar ook met traditionele symfonische orkesten zoals het Koninklijk Concertgebouworkest, de Wiener Philharmoniker of de Filharmonie. Naast Philippe Herreweghe stond het ensemble al onder leiding van heel wat toonaangevende dirigenten zoals Sigiswald Kuijken, René Jacobs, Daniel Reuss, Philippe Pierlot, Paul Van Nevel, Bernard Haitink, Iván Fischer, Marcus Creed, James Wood, Peter Phillips... Het Collegium Vocale Gent geniet de steun van de Vlaamse Gemeenschap, de Provincie Oost-Vlaanderen en de stad Gent.

De geschiedenis van de **Akademie für Alte Musik Berlin** gaat terug tot het jaar 1982, toen jonge leden van verschillende Berlijnse orkesten besloten een zelfstandig ensemble met historisch instrumentarium op te richten. Daarmee wilden ze de tot dan toe aarzelende pogingen in de voormalige DDR tot authentieke uitvoeringen van oude muziek een belangrijke impuls geven. Sinds 1984 heeft het ensemble zijn eigen concertserie in het Konzerthaus van Berlijn aan de Gendarmenmarkt. Ook internationaal groeide de reputatie snel. Sedert 1986 gasteert het ensemble bij de door de West-Duitse omroep opgerichte Tage für Alte Musik in Herne. Sinds de val van de Muur in 1989 nam het aantal concerten in het buitenland spectaculair toe. De Akademie is regelmatig te gast in de grote muzikale centra van Europa zoals Wenen, Parijs, Amsterdam, Zürich, Londen en Brussel. Het orkest tourneerde reeds in het Nabije Oosten, Japan, Zuidoost-Azië en Zuid-Amerika. In mei 2005 is het debuut in de Verenigde Staten gepland met concerten onder meer in de Carnegie Hall te New York. Onder leiding van René Jacobs geeft de Akademie regelmatig concerten in de Berlijnse Staatsoper Unter den Linden en tijdens de Innsbrucker Festwochen. Vaste partners waarmee het orkest veelvuldig samenwerkt, zijn, naast René Jacobs, ook Philippe Herreweghe, Ton Koopman, Reinhard Goebel, Monica Huggett, Cecilia Bartoli en Adreas Staier. Sinds 1994 maakt de Akademie exclusief cd-opnamen voor het label Harmonia Mundi France. Een groot aantal opnamen werd bekroond met prijzen als de Diapason d'or, Cannes Classical Award, Gramophone Award, Deutsche Schallplattenpreis en Edison Award.

De Engelse dirigent **Marcus Creed** studeerde aan King's College in Cambridge, waar hij meezong in het beroemde King's College Choir. Verdere studies volgde hij aan de Christ Church in Oxford en de Guildhall School in Londen. Sinds 1977 leeft Marcus Creed in Berlijn, waar hij eerst als repetitor en later als koorleider verbonden was aan de Deutsche Oper. Daarnaast dirigeerde hij de ensembles Neue Musik en het Scharoun Ensemble en leidde hij de liedklas aan de Hochschule der Künste. In 1987 werd Marcus Creed artistiek leider van het Rias-Kammerchor, dat onder zijn leiding talrijke internationale prijzen kreeg (zoals de Edison Award, Diapason d'Or en de Cannes Classical Award). Hij werkte samen met de Akademie für Alte Musik Berlin, het Freiburger Barockorchester en Concerto Köln en gaf concerten tijdens de Berliner Festwochen, Wien Modern, de Salzburger Festspiele en festivals in Montreux, Edinburgh, Luzern en Innsbruck. In 1998 werd hij docent koordirectie aan de Musikhochschule van Keulen. Sinds januari 2003 is Marcus Creed artistiek leider van het SWR Vokalensemble Stuttgart.

De Duitse tenor **Hans Jörg Mammel** studeerde zang aan de Musikhochschule van Freiburg bij Werner Hollweg en Ingeborg Most. Hij volgde bijkomend masterclasses bij Barbara Schlick, Elisabeth Schwarzkopf en James Wagner en volgde een cursus historische uitvoeringspraktijk bij Reinhard Goebel. De laatste jaren raakte hij vooral als concertzanger bekend in Duitsland en de buurlanden. Hij zong op belangrijke festivals in Utrecht, Schwetzingen, Schleswig-Holstein, Potsdam, Jerusalem, Breslau en Wenen. Hij zong onder leiding van Thomas Hengelbrock, Sigiswald Kuijken, Iván Fischer, Hans Zender, Philippe Herreweghe, Jean Tubéry en Ivor Bolton. Hans Jörg Mammel vertolkte de titelrol in Monteverdi's 'Orfeo' in IJsland. Tevens zong hij gastrollen in de Städtische Bühnen Freiburg, in de Staatsoper 'Unter den Linden' in Berlijn, op de Münchner Opernfestspiele en de Wiener Festwochen. Daarnaast geeft Mammel regelmatig ook liedrecitals. Naast de grote liedcycli uit de romantiek, koestert hij een grote voorliefde voor de componisten van de Tweede Berlijnse Liederschool, met onder meer Zelter en Reichardt als belangrijkste vertegenwoordigers. Mammel maakte onder meer een cd-opname van 'Die schöne Müllerin' van Schubert in de versie voor tenor en gitaar.

**Sebastian Noack** begon zijn vocale studies bij Dietmar Hackel en Ingrid Figur aan de Hochschule der Künste in Berlijn. Hij nam deel aan meesterkursussen bij Dietrich Fischer-Dieskau en Aribert Reimann. Noack heeft verschillende prijzen op zijn naam staan, zoals de eerste prijs van de Bundeswettbewerb Gesang 1996 alsook de eerste prijs van de Paula Lindberg-Salomon Wedstrijd van 1997. Naast zijn activiteiten als lied- en operazanger, verwierf Sebastian Noack de laatste jaren vooral naam als concertzanger. Hij trad op met dirigenten als Christoph Eschenbach (NDR Sinfonieorchester), Helmut Rilling (Bach-Collegium Stuttgart), Uwe Gronostay (Philharmonischer Chor Berlin), Heinz Hennig (Knabenchor Hannover) en Philippe Herreweghe (Collegium Vocale Gent), met wie hij in 2001 Bachs Johannespassie op cd vastlegde.

De Zwitserse sopraan **Brigitte Geller** studeerde dwarsfluit en zang aan de Musikhochschule van Basel. Ze won onder meer de Miriam Helin Zangwedstrijd. Ze was geëngageerd aan de operahuizen van Zürich en Heidelberg en sinds 1998 maakt ze deel uit van het vaste ensemble van de Komische Oper Berlin. Ze zong er onder meer onder leiding van Michael Hofstetter en Paul McCreech en vertolkte er de rollen van Pamina, Susanna, Sophie (Rosenkavalier) en Konstanze. Ook als concertzangeres is Gellert regelmatig te horen met dirigenten als Marcus Creed, Sir John Eliot Gardiner, Bernhard Kontarsky, Vladimir Jurowski en Ton Koopman. Ze was te gast op de Innsbrucker Festwochen der Alten Musik, de Dresdner Musikfestspiele en ze verleende haar medewerking aan concerten met de Kammerphilharmonie MDR, Rias Kammerchor, Kammerorchester C.P.E. Bach, Akademie für Alte Musik Berlin, Concerto Köln en het Dresdner Barockorchester. Regelmatig gaat ze op tournee met het Barockorchester en Kammerchor Stuttgart olv. Frieder Bernius, met het MDR Sinfonieorchester en Rundfunkchor olv. Howard Arman.

De Duitse sopraan **Christina Landshamer** studeerde aan de Musikhochschule van München bij Angelica Vogel en aan de Musikhochschule van Stuttgart bij Dunja Vejzovic en in de liedklas van Konrad Richter. Landshamer won verschillende prijzen en beurzen. In 2004 was ze laureate van de internationale J. S. Bach-wedstrijd en van de Kissinger Liederwettbewerb van de Bayerische Rundfunk. Landshamer gaf concerten met de Münchner Philharmoniker olv. Raphael Frühbeck de Burgos en Yakov Kreizberg, met het Bach Collegium Stuttgart olv. Helmuth Rilling en met Klangforum Wien olv. Stefan Asbury op festivals als de Münchener Biennale, de Wiener Festwochen, de Berliner en Ludwigsburger Festspiele. Met het Bach Collegium Japan olv. Masaaki Suzuki voerde ze cantates en missen uit op tournees door Japan en Europa. Christina Landshamer engageert zich graag voor hedendaagse muziek. In 2005 was ze te horen in de wereldcreatie van Zenders opera 'Chief Joseph' aan de Staatsoper Unter den Linden Berlin. In 2007 zong ze in Genève de hoofdrol in de première van de kameropera 'Trans-Warhol' van de Franse componist Philippe Schoeller. Christina Landshamer geeft regelmatig ook liedrecitals met pianiste Irena Jancevskytė.

De Engelse tenor **James Gilchrist** studeerde bij Janice Chapman en Noelle Barker. Gilchrist zong met de grote Britse koren en orkesten, waaronder Kings Consort, The Sixteen, English Chamber Orchestra, City of London Sinfonia en Northern Sinfonia. Met het Australian Chamber Orchestra was hij te horen in de passies van Bach, met het Scottish Chamber Orchestra olv. Richard Hickox voerde hij 'L'Enfance du Christ' van Berlioz uit, hij ging op tournee met Bach Collegium Japan en zong de première van Taverners 'Total Eclipse' met de Academy of Ancient Music in Londen. Als

operazanger vertolkte Gilchrist de rol van Ferrando in 'Cosi Fan Tutte', Scaramuccio in Strauss' 'Ariadne auf Naxos' en was ook te horen in 'Sir John in Love' van Ralph Vaughan Williams in het Barbican. Met Stephen Varcoe en Della Jones gaf Gilchrist in St. John's Smith Square een liedrecital gewijd aan de muziek van Percy Grainger, wat ook op cd is gezet. Verdere cd-opnamen waar Gilchrist zijn medewerking aan verleende, zijn de 'Vespers' van Rachmaninov met King's College Cambridge, muziek van Kuhnau met The Kings Consort en werken van Schütz met The Sixteen.

muzikale leiding  
**Marcus Creed**

#### **KOOR COLLEGIUM VOCALE GENT**

sopraan  
**Ulrike Barth (3. Magd)**  
**Maria Köpcke**  
**Elisabeth Rapp (solo nr 1, 2. Magd, terzet nr 49)**  
**Dominique Verkinderen**

alt  
**Edzard Burchards (Johannes, Kriegsknecht)**  
**Beat Duddeck**  
**Alexander Schneider (Jacobus, Judas & solo nr 1, terzet nr 49)**  
**Gunther Vandeven**

tenor  
**Malcolm Bennett**  
**Gerhard Hölzle**  
**José Pizarro**  
**Koen van Stade**

bas  
**Matthias Lutzte**  
**Sebastian Myrus (Hauptmann)**  
**Matthias Jahrmärker (Pilatus, Gläubige Seele, Caiphas, terzet nr 49)**  
**Robert van der Vinne**

#### **AKADEMIE FÜR ALTE MUSIK BERLIN**

concertmeester  
**Georg Kallweit**

1ste viool  
**Edburg Fock**  
**Kersting Erben**  
**Uta Peters**  
**Barbara Halfter**

2de viool  
**Dörte Wetzel**  
**Stephan Mai**  
**Erik Dorset**  
**Albrecht Kühner**

altviool  
**Thomas Graewel**  
**Clemens-Maria Nuszbaumer**  
**Stephan Sieben**

cello  
**Jan Freiheit**  
**Antje Geusen**

contrabas  
**Walter Rumer**

luit  
**Simon Martyn-Ellis**

hobo  
**Xenia Löffler**  
**Michael Bosch**

fagot  
**Christian Beuse**  
**Amrei Liebold**

klavecimbel & orgel  
**Raphael Alpermann**

## Binnenkort in deSingel

# SIBELIUS HAPPENING



- 11.30 uur** deFilharmonie  
Jorma Panula dirigent Mikhail Ovrutsky viool  
Finlandia, opus 26 / 6 Humoresken voor viool en orkest, opus 87 en 89 /  
Pohjola's dochter, opus 49
- 13.30 uur** Studenten Pianoklas Conservatorium Antwerpen  
Sonatines, opus 67, nrs. 1, 2 & 3 / Kyllikki, opus 41
- 14.15 uur** Pekka Kuusisto viool Thomas Djupsjöbacka cello Heini Kärkkäinen piano  
Kamermuziekwerken voor viool/cello/piano
- 15.30 uur** Pia Freund sopraan Heini Kärkkäinen piano  
Lieder
- 16.15 uur** Tempera String Quartet  
Strijkkwartet in Es, JS184 / Strijkkwartet in d, opus 56, 'Voces intimae'
- 18.00 uur** Luomu Players  
Finse volksmuziek
- 20.30 uur** deFilharmonie  
Jorma Panula dirigent Pia Freund sopraan  
Luonnotar, opus 70 / Symfonie nr 7 in C, opus 105 / Tapiola, opus 112

ism. deFilharmonie, Conservatorium Antwerpen en Klara

zo 16 maart 2008 / blauwe zaal

11.30 > 21.30 uur / €40, 34, 30 / €34, 30, 26 (-25/65+) / €15 (<19 jaar)

20.30 uur avondconcert / €25, 20 / €20, 15 (-25/65+) / €8 (<19 jaar)

## DE KUNSTCAMPUS GROEIT + 12.000 M<sup>2</sup>

Een bouwproject van de Vlaamse Gemeenschap en de Hogeschool Antwerpen voor deSingel internationale kunstcampus en het Conservatorium van de Hogeschool Antwerpen.

## PERMANENTE TENTOONSTELLING VESTIAIRE DESINGEL

wo-zo 14-18 uur en aansluitend bij voorstellingen/concerten

# 2007-2008 architectuur theater dans muziek



TICKETS

**deSingel**

Desguinlei 25 / B-2018 Antwerpen  
ma > vr 10 > 19 uur / za 16 > 19 uur

[www.desingel.be](http://www.desingel.be)

[tickets@desingel.be](mailto:tickets@desingel.be)

T +32 (0)3 248 28 28

F +32 (0)3 248 28 00

